

la dels gegants de cartò del nostre poble, també hi passaràn ells, els somatenistes, els alcaldes flamants de reial ordre, els presidents mancomunals, etc., etc., amb la mateixa pompositat d'aqueixes moxigangues oficials que, ara més que mai, i sota els seus auspicis, se celebren a tots els pobles i poblets de Catalunya, i que proporcionen el tràgic espectacle que lamentem avui, de tota la quitxalla de les escoles amb sengles banderetes «rojo-gualdo», com la flor d'un sarcasme a la mà.

Els apòstols humils

Havia sortit de Catalunya feia més de quaranta anys i fins el dia de la seva mort sols hi tornà una vegada. Però tot el seu esperit l'omplienava aquella Catalunya, que era lo seva dèria constant, la seva única amor i el seu tema de totes les hores. Estava en contínua comunicació amb totes les coses nostres, i sabia més ell que passava a la Patria, que molts dels que mai se n'havien allunyat.

Quan va sortir de Catalunya, qui parlava de separatisme? Qui s'atrevia a afirmar el dret a governar-nos, sense que fos titllat de boig? A n'En Domènec Fort res li feia que'l prenguessin per foll o maniàtic, i així que a l'estranger trobava un o varis catalans, totseguit esbrinava la seva manera de pensar respecte el problema de Catalunya. Molts se'l miraven astorats i si algú s'atrevia a somriure al oír les seves afirmacions dels drets nostres, ell no ho tolerava. Acceptava totes les bromes, menys les que fessin referència al nostre plet. Era tal el seu convenciment, sabia tant de l'història de Catalunya, que per a demostrar la seva raó no li feia res parlar dugues hores, aportant tots el fets històrics irrefutables que guardava en la seva memòria privilegiada.

El seu humil apostolat, ignorat dels polítics que més tard varen sorgir a predicar allò que ell feia anys predicava, anava donant fruit. A França, a Anglaterra, als Estats Units i a tota l'Amèrica Llatina, havia sembrat la llavor entre aquells que anys després fundaven els centres catalans que tan bons resultats han donat, sobre tot a Amèrica. Ell mateix havia sigut soci fundador de varis centres catalans arreu del món.

Aquell verb humil, demostratiu de la fermesa de la nostra raça, era desconegut a Catalunya, com ho són moltíssims altres que van pel món encomenant patriotisme i optimisme, apòstols humils, que no assoleixen altra recompensa que la seva satisfacció moral, però que en canvi passen per totes les dolors materials i desenganys, sobre tot a l'Amèrica, on no són acceptats els seus serveis pels espanyols enriquits o pels catalans borts que no es recorden que ho són.

En Domènec Fort, el brau vilanoví, és un alt exemple d'aquests magnífics i humils apòstols de la nostra causa. Veritat que sempre fou pobre i que fons passà verdares calamitats per no acceptar treball de gents amb les que ell sabia no podria avonir-se. Però ell mai va queixar-se, i va seguir la ruta pel món, content en mig de tot, sense família, perquè per ell ho eran tots els catalans que trobava; sense amors, perquè no podia tenir altra enamorada que Catalunya.

Feia uns quants anys s'havia establert a l'Havana, on la seva honradesa era tan proverbial, que el Centre Català, en moments de veritable compromís, quasi el va obligar a fer-se càrrec dels cobraments. Calia veure la manera de complir el seu deure: com curava de la nombrosa família dels socis, encomenant-los optimisme respecte a la pròxima solució del plet de Catalunya; com els hi donava noves importants de la Pàtria i com procurava augmentar el nombre de socis, sempre que fossin catalans convençuts, car no transigia amb els indiferents.

La darrera vegada que el varem veure, ens digué: — Mai he volgut fer diners i he menyspreat mantes oportunitats de fer-me ric. Per a que els diners, si no tinc família, ni mai vaig pensar casar-me? Però ara em sap greu, per no poder donar una lliço als rics que no es recorden de la nostra terra. Si tingués diners, ara, en vida, faria donació de tot a En Macià, per a fer la guerra. Aquest hauria estat el meu goig més gran.

I afegia: — Prou n'he vist morir a dotzenes de catalans rics d'Amèrica; molts de ells, amb un esperit, digne també d'elogi, han llegat els seus cabals per a fundar obres benèfiques; però cap d'ells ha pensat en que resta la més gran obra benèfica a acomplir: la de redimir la Patria, la d'ajudar als germans que volen ofrenar llurs vides per a ressuscitar Catalunya.

En acomiadar-nos ens donà dugues fotografies, dedicades, tretes per ell d'un acte separatista. Ens recomenà n'entreguessim una a En Macià i que li diguessim que ell, encara que vell, arribada l'hora no deixaria d'acudir al lloc de la lluita, per a fer-se matar, si era necessari, pels ideals que havia predicat tota la vida. Considerava la mort per Catalunya la més bella apoteosi de la seva vida.

Ens plau haver contat aquest cas heroic per exemple d'uns i d'altres.

Com parla un soldat d'Irlanda

Us deia la setnana passada, que us explicaria de quina manera tractarem els traidors i els espies en el moviment de 1916-1922 d'Irlanda contra Anglaterra.

Quan els joves d'Irlanda havíem de lluitar amb un exèrcit tan formidable com el d'Anglaterra, l'arma més gran amb que comptavem contra l'enemic era la d'una absoluta reserva en totes les coses que poguessin tenir una referència per petita que fos amb el nostre exèrcit. Aquesta reserva havia d'ésser tan rigorosa que l'exèrcit enemic hagués d'obrar sempre a cegues.

En realitat, Anglaterra estava en possessió militar de tot el nostre país i en molt poques hores podia concentrar al lloc que ella volgués un exèrcit tan gran com el nostre.

La tàctica del nostre exèrcit era essencialment de trencar les comunicacions de tots els llocs i posicions, atacar les posicions aïllades, prendre-les, quan ho creiem necessari, i generalment no les defensavem gaires vegades. Els anglesos podien defensar-se en grans masses i a base d'armament gros, quan nosaltres no podíem fer altra cosa que moviments lleugers en petites columnes. Aquestes havien de moure's amb unes grans precaucions per defugir que fossin vistes per l'aviació i per altres medis d'observació que tenia l'enemic. Però no podien, com és natural, moure's sense que se n'adonés la població civil, a mercè de la qual estaven exposats a ésser denunciats. Però no s'ha d'oblidar que la gran majoria de la població era irlandesa i que l'exèrcit republicà era del poble i que bé es podria assegurar que el noranta per cent de la població era fidel a la República i que primer hauria donat la vida, que dir la més petita cosa que pogués orientar l'enemic.

Així no vol dir que entre aquesta població no s'hi trobessin els agents espies a sou d'Anglaterra, que observaven els moviments més petits del nostre exèrcit.

Els republicans, però, tenien un servei secret immillorable fins a tal punt, que no tardaven mai gaire temps en descobrir el que hagués fet una confidència.

Aquest era fet presoner pel nostre exèrcit i després d'haver-li fet un consell de guerra amb tots els requisits legals i haver-li estat signat el judici, la sentència era enviada a l'Estat Major qui, en haver deliberat, confirmava la sentència, en el cas d'apareixer ben clara la culpa del processat, i llavors era executada.

Cal tenir en compte que es tractava d'un exèrcit d'homes dignes i que mai no es podia dar el cas de cometre cap mort a sang freda, únicament en casos greus, dels quals podien dependir la seguretat de la mateixa nació, com passava en els casos d'espies o traidors.

Durant els primers temps de la guerra, era freqüent trobar al mig de les carreteres el cadaver d'algun home amb un paper sobre el pit que deia: « Traidors i espies treieu-ne experiència ». La llegenda anava signada amb les lletres I. R. A. que volien dir: Exèrcit Republicà Irlandès.

Aquests fusellaments no tardaven a acabar amb els espies. Fins les més petites imprudències eren tractades amb una gran severitat. Puc assegurar-vos que, més d'una vegada, per una petita imprudència la gent era emportada o algun bosc o a algun altre lloc secret, on era amonestada d'anar amb compte de no reincidir.

El poble estava completament d'acord amb aquests procediments per combatre l'invassor amb la guerra temible del silenci i el poble s'educà de tal manera en aquest sentit, que motivà llargs comentaris de tota la premsa anglesa sobre la manca d'humanitat amb la qual acusava el poble irlandès, a causa del seu comportament, en motiu de la batalla de Macroon. El cas fou el següent:

A fi d'una setmana els republicans toparen amb gran furia contra l'exèrcit anglès, assolint damunt d'ells una gran victòria. Acabada que fou la batalla, restaren a la carretera les deixalles del convoi, en munts desordenats d'autos, i carros blindats i cadavres de l'enemic. L'endemà, al matí, passaren per aquell lloc tota la gent de la població i, no obstant i així, l'exèrcit d'Anglaterra i tota l'organització de l'enemic fracassà en la recerca del convoi desaparegut, no descobrint-ne ni el més petit rastre. A pesar d'ésser interpelada tota la gent per la policia i la tropa anglesa, fou endebades: no en poguè treure ni la més petita orientació.

Quan per fi es trobà el convoi, tota la premsa anglesa criticà durament el procediment del poble anglès que no prestà cap mena d'ajuda a la policia en aquest affaire.

Així és un exemple de com es trobava el poble irlandès, el més cristià i més caritatiu del món, que mai ha negat l'auxili ni als seus mateixos enemics i que quan Alemanya atacà Bèlgica, hi envià dos cents mil homes per defensar-la.

Es pot doncs comprendre la disciplina d'aquest poble, quan sapigué abstenir-se fins de comentar entre ells la batalla de Macroon.

No s'ha d'oblidar que el silenci i la reserva és una de les armes més poderoses.

L'alçament nacionalista de l'Universitat de Barcelona

Sigui dit ben alt, ben fort i vibrant que el baluart de més ferma resistència que a Catalunya ha trobat el despotisme del Directori espanyol, ha sigut la Universitat de Barcelona bastida i sostinguda a nom de l'Estat, però influenciada per la plana major de la nostra joventut estudiosa que en proporció del noranta per cent es nacionalista perquè el restant percentatge és de colònia espanyola.

La Catalunya tota governada de reial ordre, aprengui dels seus estudiants la nobilíssima lliçó de patriotisme i tenacitat que no han après precisament a cap aula de de les que freqüenten, però que han demostrat sapiguer-la recitar i practicar eloqüentment davant l'enemic, quan la seva dignitat d'estudiants nacionalistes s'ha vist vexada per un sol nomenament de R. O.

Farem un xic d'història per posar en antecedents el lector:

En morir l'anterior Rector de l'Universitat de Barcelona, Doctor Valentí Carulla, fou nomenat de R. O., per succeir-lo, el Dr. Andreu Martínez Vargas, burlet el dret del Claustre de Catedràtics, al qual la llei li permet presentar una terna de professors, entre els que formen dels que el Govern pot escullir el que vulgui.

La protesta dels professors seguida de la dels estudiants de totes les facultats, no es feu esperar. Reiteradament manifestàren al Dr. Martínez el seu descontent per l'arbitrarietat comesa en la seva elecció i el greuge inferit a la llibertat del Claustre.

I, cosa mai vista en semblants casos, el nou Rector de R. O., al prendre possessió — millor dit — usurpació del càrrec, prohibí l'entrada a l'Universitat de dos o tres mil estudiants que es trobaven a la Plaça, presa per la policia.

Tan funestos eren els pressentiments del Rector, que vedava el pas als que de res havia de témer si verdaerament s'hagués cregut representat de la majoria del Claustre i la totalitat de la massa estudiant. Amb assistència solament de cinc catedràtics — malgrat haverlos requerit un a un oficialment amb carta amenaçant — el Dr. Martínez rebé la « coronació », que comença a convertir-se-li d'espines quan tot just acabada la cerimònia: llavors caigué sobre la carrossa que'l duia al Ritz a celebrar el lladrocini, una formidable i densa pedregada de mans de dos mil estudiants que la força pública no pogué contenir. Acte seguit la segona edició de la pedregada es feu caure més estrepitosament encara sobre el xalet que el nou « coronat » Rector te a la Travessera, vora la Diagonal.

Com que el Dr. Martínez era Degà de Medicina, quedà la plaça vacant, i després d'ocupar-la pocs dies el Dr. Ferrer Piera, que morí, novament enlloc d'escollir el Govern un professor de la terna de la meitat de catedràtics més vells, fou nomenat de R. O. un acòlit del Rector, el més jove i el que feia més poc temps que era catedràtic, el Dr. Manuel Serés. L'indignació pujà de punt en saber-se oficiosament la nova befa al Claustre. El Dr. Martínez es disculpà dient que no tenia participació en el nomenament, però com una criatura, es veigé confós quan als dos dies, oficialment, « LA GACETA DE MADRID » en donava compte amb aquestes paraules: « A propuesta del Rector de la Universidad, Doctor Don Andrés Martínez etc., etc. ».

Tan mal parada es veia la situació que el nou Degà governatiu hagué de prendre possessió del càrrec a la nit; però, amb tot, tant ell com el Rector de R. O., no es pogueren lliurar d'una crua represàlia dels estudiants que, embolcallats amb les mateixes ombres de la nit que ells, estaven acampats pels voltants del Hospital Clínic, per haverse'ls-hi prohibit de nou l'entrada, responent a cops de pedra, ja que com a incivils se'ls tractava.

Enarborada la bandera de rebel·lió a la qual posàren mà catedràtics i alumnes coaligats, l'endemà, aquests últims, prohibiren a la força l'entrada del Dr. Serés a l'Hospital Clínic. La campanya prenia cada moment tons més vius. Ja catedràtic i alumnes feien discursos dignificant-se allà on fos que es trobessin: a l'entrar a l'aula, als patis, al carrer.

El mar pujava esvalotat: mentres la Reial Acadèmia de Medicina i Cirurgia expulsava dels seus honorífics escons al Dr. Serés, per indignar (entre altres motius, el més poderós, un robo intel·lectual d'un descobriment mèdic d'un altre acadèmic) el General Losada, Governador de Barcelona, el nomenà regidor de l'Ajuntament, Director de la Junta de Cementiris i Metge director del « PALACIO REAL ».

Aquesta lluita, que la censura de la Premsa no deixà transcendir al poble, era coneguda en canvi a les Universitats de França, Xile, Argentina, etc., de llavis dels seus professors que visitaren l'Hospital Clínic. A un d'ells, el Dr. Petit, savi professor de l'Institut Pasteur de París, se li volia amagar de totes passades la situa-